

بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد امنیت اجتماعی خانواده

(مورد مطالعه شهر سمنان)

حمیدرضا کوشافر علی نوری رضا علی غلامی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۱۱

چکیده

خانواده یکی از ارکان مهم و اصلی جامعه و اولین پناهگاه امن برای زندگی انسان به شمار می‌آید. دستیابی به جامعه سالم، بدون شک در گرو سلامت خانواده و تحقق خانواده سالم مشروط به بهره‌مندی افراد آن از سلامت روانی و داشتن امنیتی مطلوب می‌باشد. در واقع خانواده به عنوان عامل واسطی است که قبل از آنکه فرد با گروه‌ها و سایر ارکان اجتماع ارتباط مستقیمی برقرار کند، نقش بسیار مهمی در انتقال هنجارهای اجتماعی یک جامعه ایفاء می‌نماید. با چنین نقش بزرگی که خانواده در جوامع ایفاء می‌نماید؛ بالطبع یکی از اصلی‌ترین مولفه‌هایی که امروزه نقش موثری در افزایش امنیت اجتماعی خانواده دارد، سرمایه اجتماعی می‌باشد که طبق نظر اکثر کارشناسان تأثیر بسزایی می‌تواند در جلوگیری از ناهنجاری‌ها و انحرافات اجتماعی ایفاء کند.

هدف اصلی این مقاله بررسی نقش ابعاد گوناگون سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی خانواده‌ها در شهر سمنان می‌باشد. برای بررسی موضوع از نظریه‌های کلمن، پاتنام و بورديو استفاده شده است. روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی بوده است. جامعه آماری پژوهش مردم شهر سمنان می‌باشند که با استفاده از فرمول کوکران نمونه ۳۶۰ نفر تعیین شد و به روش نمونه‌گیری تصادفی و با استفاده از پرسشنامه اطلاعات گردآوری شده است. یافته‌ها تحقیق نشان دهنده همبستگی معنی‌دار بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی در خانواده مورد بررسی بوده است. با افزایش هر یک

۱ - نویسنده مسئول - پژوهشگر و کارشناس ارشد مسائل اجتماعی

۲ - حجت الاسلام و المسلمین حاج آقا علی نوری - پژوهشگر و ریاست محترم عقیدتی سیاسی ف.ا.ا. مازندران.

۳ - پژوهشگر و کارشناس مسائل سیاسی و انتظامی - معاون محترم هماهنگ کننده عقیدتی سیاسی.

از مولفه‌های سرمایه اجتماعی امنیت اجتماعی نیز در خانواده افزایش خواهد یافت. و تغییر در هر یک از ابعاد سرمایه اجتماعی باعث تغییر در وضعیت خانواده‌ها خواهد شد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، خانواده، امنیت اجتماعی، مشارکت، هنجارهای اجتماعی

بیان مسئله

خانواده به عنوان رکن اصلی هر جامعه‌ای از مهم‌ترین نهادهای جامعه محسوب می‌شود. محفلی که در آن اولین تجربیات فرد و اولین دوران جامعه‌پذیری فرد در آن رخ می‌دهد، و به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی اساس تشکیل جامعه و حفظ روابط انسانی را بر عهده دارد و مکانی برای شکل‌گیری الگوهای رفتاری افراد بوده است. و منابع مادی و نمادین سرشاری را در اختیار افراد قرار می‌دهد و فرد را برای پذیرش نقش‌های گوناگون در آینده آماده می‌سازد، پیشرفت و توسعه جوامع در گرو داشتن خانواده‌هایی سالم و با امنیت است (نصری، ۱۳۷۸: ۱۶۵).

اگر امنیت این رکن اصلی، به هر نحوی به مخاطره بیفتد چه بسا جامعه را به سمت ویرانی نیز بکشاند، زیرا نبود امنیت در خانواده به فروپاشی این نهاد انجامیده و مشکلات فراوانی را به همراه دارد. از آنجایی که خانواده به عنوان بهترین نهادهای موجود در جامعه می‌باشد مسائل و مشکلات آن اهمیت فراوانی برای مسئولان داشته است. امنیت اجتماعی خانواده مهمترین مسئله‌ای است که نظر پژوهشگران و مسئولین را به خود جلب کرده است. امنیت از جمله مفاهیم پیچیده و مورد بحث در جامعه امروز بوده که از نیازها و ضروریات پایه‌ای زندگی فرد تلقی می‌شود و فقدان آن باعث بروز مشکلات اساسی برای فرد و جامعه می‌باشد. اهمیت امنیت اجتماعی در جوامع تا حدی بالاست که افراد برای دست‌یابی به مراتب بالای رشد و توسعه نیازمند امنیت و آرامش خاطر می‌باشند. بنابراین از نیازهای اولیه بشر برای رسیدن به زندگی مطلوب، برخورداری از امنیت در ابعاد مختلف آن از قبیل آسایش روحی و روانی، اجتماعی، اقتصادی است (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۱۱۴).

بر این اساس بشر به دنبال راه‌های مختلف تأمین امنیت خود بوده و هر آنچه را که موجب برهم خوردن نظم و امنیت جامعه می‌شود، شناسایی کرده و در جهت رفع آن بر می‌آید. با رشد شهرنشینی در جوامع امروز ما شاهد رشد و نمو انواع انحرافات اجتماعی در جامعه می‌باشیم که زمینه ناامنی را در جامعه فراهم کرده و نوعی ترس و دلهره را در افراد ایجاد می‌نماید. از این رو توجه به امنیت اجتماعی و عوامل موثر بر افزایش آن از اهمیت بالایی برخوردار بوده است. سرمایه اجتماعی در

روند توسعه جوامع مسأله‌ای است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از محققان قرار گرفته و به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه در نظر گرفته می‌شود. تجارب متعدد کشورهای مختلف حاکی از این موضوع است که صرف وجود سرمایه مالی و امکانات اقتصادی و منابع طبیعی نمی‌تواند به توسعه منتهی شود، بلکه ترکیب مناسب از سرمایه‌های انسانی، فرهنگی و اجتماعی لازم است تا به رویداد توسعه جامع عمل بپوشاند. سرمایه اجتماعی از طریق ایجاد کنترل غیر اقتدارآمیز در حیطه اعتماد، ارزش‌ها، شبکه‌های اجتماعی و مشارکت افراد در حوزه‌های مختلف فعالیت اجتماعی در جامعه به نوعی افراد را درگیر مسائل جامعه نموده و از طریق جامعه‌پذیر ساختن وی از مجرای احترام به عرف به نوعی نظارت و کنترل بر بسیاری از امور جامعه را فراهم نموده و از این طریق بسیاری از مسائل و مشکلات موجود در جامعه را کاهش می‌دهد. سرمایه اجتماعی از طریق معنادار ساختن زندگی اجتماعی برای فرد و ممانعت از گرفتار شدن وی در دامن ناهنجاری‌ها، آسیب‌ها، جرم و جنایت، اعتیاد و خودکشی به مثابه مظاهر مختلف ناامنی اجتماعی نقش مهمی بر عهده دارد (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۱). همچنین سرمایه اجتماعی موجب گستردگی روابط اجتماعی و همبستگی بیشتر بین افراد، گروه‌ها و جامعه شده و باعث رشد و توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها شده و عامل پیوند و ارتباط اجتماعی را در بین اعضای خانواده بیشتر نموده، به علاوه سبب کاهش هزینه‌های اجتماعی و عامل تضمین انسجام اجتماعی در بین خانواده و گروه‌ها می‌باشد.

خانواده زیربنای جامعه است، در خانواده‌های ایرانی اعتماد و همبستگی مستحکم نسبت به یکدیگر موج می‌زند و صداقت، راستی و درستی شالوده اصلی بنیان خانواده را توانمند می‌کند. بی‌شک همه جوامع موفق خانواده‌های موفق داشته‌اند و امروزه به همین دلیل نهاد خانواده خصوصاً خانواده ایرانی به طرق مختلفی مورد حمله قرار گرفته است. بحث امنیت اجتماعی مفهوم امنیت کل‌گرایانه را در ذهن افراد متبادر می‌سازد اما اساس آن تامین امنیت، مادی و معنایی برای فرد می‌باشد. ما در این تحقیق برآنیم تا به بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی (مشارکت، اعتماد، شبکه‌ها، ارزشها) بر امنیت اجتماعی خانواده (امنیت عاطفی و اخلاقی) بپردازیم.

بنابراین سوال اصلی تحقیق این است که آیا سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی خانواده‌ها در شهر سمنان تأثیری دارد؟

ضرورت تحقیق:

آغاز خلقت انسان که در کره زمین با خانواده شروع شده در واقع نشانگر این است «خانواده» رکن عالم هستی بوده و به کل هستی جهت می‌دهد در چنین نهادی والدین به اندازه‌ی شایستگی‌های

خود می‌توانند محصول با ارزشی از جهات مختلف به خصوص رشد دینی، تربیتی و اعتقادی به یادگار بگذارند.

در واقع خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی علاوه بر کارکردهای عمده‌ای که دارد، نقش کلیدی و مهم تربیت و جامعه‌پذیری فرزندان را نیز به عهده دارد. این نهاد هر چند در طول تاریخ دچار تغییراتی گردیده است، اما هنوز ثبات جامعه وابسته به ثبات خانواده می‌باشد، بدین معنا که اگر پایه‌های خانواده دچار سستی و عدم انسجام شود، نظام اجتماعی کل را دچار ناامنی و بی‌نظمی می‌کند.

بنابراین، خانواده به منزله نخستین محیط رشد کودک تنها با حفظ انسجام و یکپارچگی همه اعضاء و عناصر خود خواهد توانست نقش خود را در تربیت فرزندان سالم یافته و بدین ترتیب جایگاه و منزلت منحصر به فرد خود را حفظ کند. لذا شناخت سرمایه اجتماعی خانواده که یکی از ملزومات موفقیت کوچک‌ترین واحد جامعه یعنی خانواده بوده که ضروری است با آسیب‌شناسی کارشناسانه در حفظ و انسجام بخشی آن قدم برداشت.

از آنجایی که خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی در جامعه می‌باشد و از طرفی هم نقش مهمی در تربیت افراد در جامعه بر عهده دارد لذا بررسی وضعیت امنیت اجتماعی خانواده‌ها در جوامع از اهمیت بالایی برخوردار است.

مبانی نظری

یکی از ملزومات جامعه این است که با صنعتی شدن، در بسیاری از مسئولیت‌ها، تحول صورت می‌پذیرد. اگر پیش از این در جوامع سنتی، بسیاری از مسئولیت‌ها بر عهده نهاد خانواده قرار داشت جامعه صنعتی می‌پذیرد به تدریج با درگیر کردن اعضای خانواده در تعاملات اقتصادی و اجتماعی، بخشی از مسئولیت‌ها را به نهادهای دیگر بسپارد.

با درگیر شدن اعضای خانواده در فرآیند نوگرایی صنعتی، اکثر اعضای خانواده به ناچار سهم بیشتری از وقت خود را به جامعه اختصاص می‌دهند. در جوامع مدرن همزمان با این واگذاری سهم متقابلاً برخی نقش‌های تربیتی و آموزشی خانواده به نهادهای مدنی که همزمان ایجاد شده‌اند واگذار می‌گردد.

فرآیند غوطه‌وری مسئولیت‌ها و رها شدن نقش‌های تربیتی، آموزشی و حمایتی، بیش از هر

چیز بر نهاد خانواده آسیب وارد ساخته و امنیت آن را به خطر می‌اندازد (نبوی، ۱۳۸۹: ۴۲).

با توجه به اهمیت نقش خانواده در همه جوامع توجه به بحث امنیت در خانواده نیز بسیار مهم می‌باشد. امنیت نیاز اولیه آدمی است که در زندگی انسان‌ها حساسیت خاصی دارد و انسان‌ها می‌کوشند به طریقی امنیت خود را تأمین کنند. توجه به شأن و جایگاه امنیت در زندگی اجتماعی و کارکرد آن در سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به نحو فزاینده‌ای در حال رشد می‌باشد و میزان حضور و تأثیر این پدیده در جامعه و سطح بهره‌مندی شهروندان از امنیت که حق مهمی در زندگی اجتماعی آنان می‌باشد، معیار عمده برای ارزیابی سطح توسعه‌یافتگی جوامع بشری به شمار می‌آید. بنابراین برای شناخت بهتر امنیت اجتماعی در جامعه به نظریات مطرح شده در این زمینه که از سوی نظریه پردازان مختلف بیان شده توجه می‌نماییم.

امنیت اجتماعی

باری بوزان^۱ برای نخستین بار اصطلاح امنیت اجتماعی را به کار برد. امنیت اجتماعی از دیدگاه وی اشاره به ویژگی‌های دارد که بر اساس آن افراد خود را به عنوان عضو یک گروه قلمداد می‌کنند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند. بنابراین هر عاملی که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی یک گروه گردد در واقع هویت گروه را به مخاطره می‌اندازد. در این دیدگاه همبستگی افراد یک جامعه علاوه بر حفظ و بقا نیازمند حمایت و تقویت نیز است و این امر در سایه برخورداری از امکانات آموزش، بهداشت، رفاه، آزادی و غیره بهره مند گردند و از تعلق به گروه احساس خشنودی داشته باشد در نتیجه احساس امنیت افزایش می‌یابد (نبوی، ۱۳۸۹: ۷۶).

بری بوزان نقطه آغازین امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند (همان: ۷۷). امنیت اجتماعی به تأمین و تضمین آسودگی و آسایش اجتماعات توجه دارد. امنیت اجتماعی در حکم پيله‌ای حمایتی برای اجتماعات است به گونه ای که به خسارت و زیان برای اجتماعات دیگر منجر نگردد از این رو مرجع امنیت اجتماعی اجتماعات خواهد بود (نویذنیا، ۱۳۸۹، ۷۰). بنابراین می‌توان بیان داشت امنیت اجتماعی احساس امنیت افراد در زمینه مالی، اخلاقی، روحی و روانی فرهنگی و اجتماعی و میزان برخورداری از امکانات لازم در جهت بهبود وضعیت اجتماعی دانست. بری بوزان امنیت اجتماعی را در صدد تأمین امنیت برای گروه‌های مختلفی می‌داند که به هویت‌های گوناگون منتسب هستند. بوزان بحث خود را درباب امنیت اجتماعی با بیان معنای ارگانیکی مطرح کرده است به

این صورت که نیروی بالقوه یا بالفعلی به عنوان تهدید برای هویت افراد جامعه وجود دارد. امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ ویژگی‌هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن افراد خودشان را به عنوان عضو یک گروه قلمداد می‌کنند یا معطوف به جنبه‌هایی از زندگی فرد است هویت گروهی او را سامان می‌بخشد (نوید نیا، ۱۳۸۲: ۸۶).

در واقع آنچه باعث می‌شود گروه اجتماعی سامان گیرد وابستگی و تعلق است که میان اعضای گروه وجود دارد و به آن‌ها کلیت یکپارچه ای می‌بخشد که مبنای تعریف اعضاء از هستی خویش خواهد بود و شناسایی دیگران به عنوان بیگانه و خارجی. پس گروه اجتماعی آن کلیت خاصی است که به اشتراک اعضای گروه در اندیشه و باورها، احساسات و عواطف، کردار و اعمال بوجود آمده است و از آن به عنوان ما یاد می‌کند. بنابراین هر عامل و پدیده ای که باعث اختلال در احساس تعلق و پیوستگی اعضای گروه گردد در واقع هویت گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماعی قلمداد می‌گردد. بدین جهت بوزان مفهوم ارگانیکیت امنیت را هویت دانسته و امنیت اجتماع را مترادف امنیت هویت می‌داند (نوید نیا، ۱۳۸۲: ۶۵).

نظریه میتار درباره امنیت اجتماعی بر اساس مدل نظام مند است. او در^۱ این کار به نظریه آنارشی اجتماعی بیلی اشاره کرده و مسائل را بر اساس سطوح متفاوت (افراد، گروه‌ها، سازمان، اجتماع) تحلیل کرده است و به جای تعادل از آنارشی (هرج و مرج) به عنوان وسیله ای برای اندازه گیری استفاده می‌کند در تئوری آنارشی اجتماعی از شش متغیر کلان اجتماعی نام می‌برد که عبارتند از جمعیت، اطلاعات، فضا، تکنولوژی، سازمان و سطح کیفی امنیت. بر این اساس هر گروه اجتماعی که از میزان جمعیت، اطلاعات، فضا، تکنولوژی، سازماندهی بیشتری برخوردار باشد از امنیت اجتماعی بیشتری برخوردار است. طرف دیگر میتار به جای توجه به متغیرهای کلان در تعیین امنیت اجتماعی از تئوری آنارشی استفاده می‌کند و از آن تحت عنوان متغیر انحراف نام می‌برد در واقع آنارشی صرف نظر از سطح تحلیل آن بیانگر سطحی از بی‌نظمی و هرج و مرج در روابط و الگوهای رفتاری است که به دلیل فقدان قدرت مرکزی بروز می‌کند. متغیر انحراف شامل کلیه پدیده‌های اجتماعی و فردی ناخواسته و مضر مانند اشکال متنوع جرم، آسیب‌های اجتماعی، جنگ‌های داخلی و بین‌المللی و حوادث فنی و طبیعی گوناگون است. بنابراین موضوع مهم این است که نظام اجتماعی به جای اینکه با معیار تعادل و نظم قابل تحلیل باشد با انحراف قابل تحلیل است به گونه‌ای که با حداقل رساندن

انحراف می‌توان بر امنیت اجتماعی تاثیر گذاشت. پس برای دستیابی به سطح قابل قبولی از امنیت نیازمند شناسایی متغیرهای هستیم که برانحراف تاثیر دارند (نوبدینیا، ۱۳۸۲: ۷۱ تا ۷۳). نظریه میتار درباره امنیت به جای شناسایی عوامل موثر در ایجاد امنیت به عواملی اشاره دارد که امنیت اجتماعی را به خطر می‌اندازد، با شناخت عوامل موثر در بروز انحراف سعی در کاهش و از بین بردن این عوامل برآمده و از این طریق امنیت را افزایش می‌دهد.

از دیدگاه ویور امنیت اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های^۱ اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدها واقعی و محتمل تعریف می‌شود. وی بر ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت تاکید دارد و خاطر نشان می‌کند که جامعه امنیت هویتش را جست‌وجو می‌کند (نوبدینیا، ۱۳۸۲: ۶۲). ویور و بوزان از آنجا که به یک مکتب تعلق دارند نظرات مشابهی را در مورد امنیت اجتماعی ارائه می‌کنند. وی امنیت را ساخته و پرداخته اجتماع می‌داند و بر آن است که باید از رویکرد جامعه‌شناختی به امنیت نگریسته شود بنابراین وی حوزه امنیت را بر حسب نوعی دوگانگی امنیت دولت و امنیت اجتماعی در نظر می‌گیرد و معتقد است افراد نمی‌توانند نسبت به آنچه امنیت و هویت شان را تهدید می‌کند بی‌اعتنا باشند بنابراین لزوم مشارکت افراد در تامین امنیت اجتماعی خود و جامعه ضروری است (نوبی، ۱۳۸۹: ۷۷).

مالر اندیشمند علوم اجتماعی بحث خود در باب امنیت اجتماعی^۲ را با شرح اشکال متفاوت امنیت آغاز می‌نماید. او معتقد است امنیت در سه شکل ملی، اجتماعی و انسانی وجود دارد که پاسخ به سوال اساسی امنیت برای چه کسی یا به بیان دیگر مرجع امنیت در هر یک از این اشکال متفاوت است و به تناسب تفاوت در مراجع امنیت، تهدیدات نیز متفاوت خواهد بود. مقام مرجع در امنیت ملی، دولت، در امنیت اجتماعی، گروه‌های اجتماعی و در امنیت انسانی تک‌تک افراد است (نوبدینیا، ۱۳۸۲: ۵۲). مولار با الهام از نقطه نظرات بوزان و ویور در باب امنیت اجتماعی آن را از باب هدف و مرجع امنیت (یعنی تامین امنیت برای چه کسانی است) و نوع تهدید (خطرها و آسیب‌هایی که مبارزه با آن‌ها هدف امنیت است)، مورد بررسی قرار داده. او امنیت را در سه شکل ملی، اجتماعی و انسانی در نظر گرفته است و به تعیین حد و مرز هر یک پرداخته است (سرمد، ۱۳۸۲: ۴۸). وی تاکید دارد امنیت اجتماعی را می‌توان به عنوان یک مفهوم فرضی برای هر جمع انسانی به کار برد و آن عبارت است از قابلیت پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، انجمن‌ها، مذهب، هویت ملی و رسوم. به

Ole Waeve - ^۱

Moller - ^۲

عقیده مالر در برخی موارد مساله امنیت اجتماعی تبدیل به هویت ملی و نهایتاً امنیت ملی می‌شود، مانند وضعیت پاکستان در قبال هند. از آنجا که اسلام وجدان سیاسی و هویت وجودی پاکستان را در مقابل هند نشان می‌دهد، هر گونه تهدید علیه دین مردم پاکستان از سوی هند تهدید امنیت ملی این کشور است. در حالی که تهدید هویت مسلمانان مقیم فرانسه این گونه نیست و هر گونه تهدیدها واقعی یا خیالی علیه عقاید مسلمانان صرفاً یک تهدید اجتماعی است (نصری، ۱۳۷۸: ۲۱۶).

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح گردیده است. از سرمایه اجتماعی تعاریف متعددی ارائه شده است. سرمایه اجتماعی مفهومی جدید است که از سال‌های ۱۹۹۰ برای نخستین بار از سوی جامعه‌شناسان فرانسوی و آمریکایی (توکویل، بوردیو، کلمن، پاتنام و...) مطرح گردید.

«امروزه تعاریف متعددی در ارتباط با مفهوم "سرمایه اجتماعی" مطرح شده، که باعث ایجاد سردرگمی نسبت به این مفهوم شده است» (National Statistic, ۲۰۰۱, ۳). «اصطلاح سرمایه اجتماعی قبل از سال ۱۹۱۶، در مقاله‌ای توسط هانی فان از دانشگاه ویرجینیای غربی مطرح شد. اما، نخستین بار در اثر کلاسیک جین جاکوب "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی" (۱۹۶۱) به کار رفته است، که وی در آن نوشته توضیح داده بود، شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، نبود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات در مورد بهبود کیفیت زندگی، در مقایسه با عوامل نهادهای رسمی مانند نیروی انتظامی، مسئولیت بیش‌تری از خود نشان می‌دهند» (بیکر، ۱۳۸۲، ۲) از دیدگاه کلمن «سرمایه اجتماعی با کارآیی خود تعریف می‌شود، یک هویت صرف نیست بلکه دارای ویژگی‌های مختلف است.» (Coleman, ۱۹۹۰: ۳۰۲).

پوتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که منافع متقابل اعضای یک اجتماع را تأمین خواهد کرد، تأکید عمده وی بر مفهوم اعتماد است (Putnam, 2000). بانک جهانی سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از نهادهای، ارتباطات و قواعد می‌داند که کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی جامعه را شکل می‌دهند (world bank, 2006). در

مفهوم کلی «سرمایه اجتماعی حاصل انباشت منابع بالقوه و یا بالفعلی است که مربوط به مالکیت یک شبکه با دوام از روابط کم و بیش نهادینه شده در بین افرادی است که با عضویت در یک گروه ایجاد می‌شود» (سرمد، ۱۳۸۲: ۸۴).

پاتنام محور اصلی در بحث سرمایه اجتماعی را ارزش‌های حاصله از شبکه‌های اجتماعی می‌داند. این ارزش‌ها جمعی است، مردم با آن آشنا هستند و تمایل دارند در روابط اجتماعی آن‌ها را به ظهور رسانده و در تعاملات آن‌ها را به کار گیرند. سرمایه اجتماعی فقط شامل احساسات گرم و عاطفی نیست بلکه گستره وسیعی از اختیارات خاص کیفی را شامل می‌شود که اعتماد، کنش متقابل، اطلاع‌یابی و تعاون می‌تواند از محصولات ارتباط اجتماعی می‌شود.

کلمن سرمایه خانواده یک شیء واحد نیست بلکه دارای چندین بُعد است. به لحاظ تحلیلی این مفهوم قابل تفکیک به سه نوع مجزا است: سرمایه مالی، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی. سرمایه مالی اشاره به منابع مادی خانواده نظیر درآمد و ثروت مادی دارد. سرمایه انسانی سطح تحصیلات والدین و سایر اعضای کلیدی خانواده است و در دانش، مهارت‌ها، و قابلیت‌های افراد برای کنش در ساختار اجتماعی معین تجسم می‌یابد. سرمایه اجتماعی شبکه ارتباطات اجتماعی است که هم در خانواده و هم بین خانواده و سایر خانواده‌ها / نهادها در اجتماع وجود دارد. این سه نوع سرمایه خانواده بر روی هم کیفیت محیط خانوادگی کودک را منعکس می‌سازد و می‌تواند در رشد آموزشی و موقعیت تحصیلی انتقال یابد (لی، ۲۰۰۲). با توجه به دیدگاه کلمن وجود انواع سرمایه در خانواده‌ها عامل رشد و تعالی فرد در آینده بوده است. هرچه خانواده‌ها از سرمایه اجتماعی، انسانی و مالی بالاتری برخوردار باشند آینده بهتر و موفق‌تری خواهند داشت. از میان ۳ سرمایه مطرح شده سرمایه اجتماعی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

سرمایه اجتماعی درون خانواده شامل هنجارها، شبکه‌های اجتماعی و روابط بین والدین و فرزندان است که برای فرزندان به ویژه در دوران جامعه‌پذیری بسیار گران‌بها است. این سرمایه اجتماعی از طریق سرمایه‌گذاری در کنش متقابل بین افراد خانواده و با ایجاد فرصت برای کنش‌های بین شخصی و همچنین فراوانی و مدت زمان کنش ظاهر می‌شود (کلمن، ۱۹۸۸).

از نظر رایت و همکارانش دو عنصری کلیدی سرمایه اجتماعی درون خانوادگی یکی شبکه-

هاست که یک عنصر عینی می باشد و دیگری هنجارهاست که یک عنصر ذهنی است (رایت، ۲۰۰۱: ۸)، به نظر کلمن، یکی از مکانیسم‌های که در درون خانواده‌ها برای رسیدن به این اهداف به کار برده می‌شود، ایجاد و حفظ پیوندهای عاطفی پایدار است بنابراین بخش عظیم نتایج بی واسطه‌ای که از سرمایه گذاری خانواده نشأت می‌گیرد، پیوندهای عاطفی است که از طریق کنش متقابل حمایتی خانواده پدید می‌آید. وی معتقد است پیوند خانوادگی به عنوان یک مجرا عمل می‌کند که از طریق آن اجتماعی شدن مؤثر اتفاق می‌افتد. معرف دوم سرمایه اجتماعی خانواده وابستگی خانوادگی را می‌سنجد که عبارت هستند از کارهایی که خانواده‌ها با هم انجام می‌دهند و معرف سوم نگرش والدین نسبت به بچه هاست، یعنی داشتن والدینی که فکر می‌کنند بچه‌ها وظایف خود را به درستی انجام می‌دهند. وی شبکه درون خانواده را به وسیله بررسی نسبت والدین به فرزندان اندازه‌گیری می‌کند. کلمن معتقد است سرمایه ای که رفتار زیان آور را محدود می‌کند، باید موانعی را برای آنچه به عنوان رفتار قابل قبول و یا غیرقابل قبول ملاحظه می‌شود، ایجاد کند. همچنین برای اندازه گیری ارزش هنجاری همکاری درون خانواده، کلمن کیفیت تعاملات والدین و بچه‌ها را اندازه می‌کند (ونیتزر، ۲۰۰۰: ۷۲).

اعتماد اجتماعی: اعتماد و لازمه شکل‌گیری پیوندها و معاهدات اجتماعی است، اعتماد اجتماعی ایجاد کننده تعاون و همیاری است و فقط در این حالت است که در عین وجود تفاوت‌ها قادر به حل مشکلات و انجام تعهدات اجتماعی می‌شود. اعتماد اجتماعی برگرفته از عدالت - برابری و امنیت اجتماعی نیز زاینده آن‌ها می‌باشد. آنتونی گیدنز، اعتماد و تأثیر آن بر فرآیند توسعه را زیربنا و زمینه ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند، هر جا که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۱). زومکا که در میان جامعه شناسان معاصر مبحث اعتماد اجتماعی را مورد عنایت ویژه قرار داده؛ معتقد است که توجه به اعتماد اجتماعی ایده جدیدی نیست، بلکه یک جریان چند قرنی است. به نظر او "برخورداری جامعه جدید از ویژگی‌های منحصر بفردی چون آینده گرایی؛ شدت وابستگی متقابل، گستردگی و تنوع جوامع، تزاید نقش‌ها و تمایز اجتماعی، بسط نظام انتخاب، پیچیدگی نهادها و افزایش ابهام، ناشناختگی و تقویت گمنامی، و غریبه بودن نسبت به محیط اجتماعی، توجه به اعتماد اجتماعی و نقش آن در حیات اجتماعی شاهد رشد نوعی جهت‌گیری فرهنگ گرایانه که در خود نوعی چرخش از مفاهیم سخت به مفاهیم نرم را دارد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰، ۲۸۰). کلمن، اعتماد را محصول سرمایه اجتماعی

دانسته در حالی که فوکویاما اعتماد را برابر با سرمایه اجتماعی می‌داند (Guiso, 2000: 5). اگر در بین ملت اعتماد اجتماعی کاهش پیدا کند اعتماد که نسبت به هویت و جایگاه مشترک در بین افراد یک جامعه مطرح است آن ملت روند رو به زوال را طی خواهد کرد. همین طور ارزش های واحد می-تواند به انسجام اجتماعی کمک کند و در نتیجه نظم اجتماعی که زیر بنای امنیت اجتماعی است، فراهم شود. ضمن آنکه امنیت در همه ی زمینه‌ها بدون مشارکت و همیاری مردم و اقشار مختلف جامعه امکان پذیر نمی باشد.

انسجام اجتماعی^۱

جاناتان ترنر به نقل از دورکیم می‌گوید انسجام وقتی رخ می‌دهد که عواطف افراد به وسیله نمادهای فرهنگی تنظیم شوند، جایی که افراد متصل به جماعت، اجتماعی شده باشند، جایی که کنش‌ها تنظیم شده و به وسیله هنجارها هماهنگ شده‌اند و جایی که نابرابری‌ها قانونی تصور می‌شود (اکبری؛ ۱۳۸۳: ۱۷). بنابراین جوامع مادامی که جمعیت آن‌ها اندک بوده و جوامعی ساده با باورها و ارزش‌های محدود و ساده بودند انسجام در آن‌ها مکانیکی بوده است اما دورکیم معتقد است جوامع سنتی در روند تکاملی خود تحت تاثیر عواملی، تغییراتی را در خود پذیرا می‌شوند مهمترین این عوامل از نظر دورکیم پیشرفت تقسیم کار است که باعث تحولی عظیم در این جوامع گشته و در حقیقت به دلیل تقسیم کار است که جامعه سنتی مبتنی بر انسجام مکانیکی به جامعه صنعتی مبتنی بر همبستگی ارگانیکی تبدیل می‌گردد (همان: ۱۸).

مشارکت اجتماعی

الف) مفهوم لغوی مشارکت: واژه مشارکت یک کلمه‌ی عربی و بر وزن مفاعله است. مشارکت در فرهنگ معین به معنای شرکت دادن، انبازی کردن و همین طور به معنای تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند آمده است. دهخدا نیز در لغت‌نامه‌ی خود این مفهوم را مأخوذ از تازی و به معنای شراکت و انبازی کردن و حصه‌داری و بهره‌برداری می‌داند. (اکبری؛ ۱۳۸۳: ۲۷) همچنین عده‌ای مشارکت را از لحاظ لغوی به معنی کمک فعال و واقعی مشخص به یک عمل می‌دانند.

آن بیرو می‌گوید: «مشارکت به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا در

^۱ _SOCIAL SOLIDARITS

گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است، به همین جهت از دیدگاه جامعه شناسی باید بین مشارکت به عنوان حالت یا وضع (امر شرکت کردن) و مشارکت به عنوان عمل و تعهد مشارکت تمیز قائل شده واژه مشارکت معادل واژه «participation» لاتین است که از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می‌باشد. در فرهنگ بین‌المللی و بستر معانی زیر برای اصطلاح «participation» آمده است: عمل یا وضعیت شرکت جستن، بهره‌وری در چیزی، مشارکت بر اساس رابطه خویشاوندی که بیش از یک نفر در آن شرکت داشته باشند (همان: ۲۸-۲۷)

ب) مفهوم و معنای مشارکت: مفهوم مشارکت قدمتی به درازای تاریخ زندگی اجتماعی بشر دارد که در طول حیات طولانی خود روند تکامل و دگرگونی را پشت سر گذاشته و به اقتضای شرایط زمانی و مکانی خود تعاریف مختلفی به خود دیده است. کائوتری اعتقاد دارد که مشارکت به قدمت تاریخ بشری پیشینه دارد چرا که نظر و عمل مشارکت در بطن هر جامعه و در مفاهیمی چون دلبستگی، اتحاد، همکاری، انجمن و مانند آن‌ها نهفته است و از قدیم شالوده پیدایش اجتماعی - انسان شناختی نوع بشر تلقی شده است (اکبری؛ ۱۳۸۳: ۲۸). به نظر حال تعارض بین دیدگاه‌های عمل‌گرایانه و دیدگاه‌های عمدتاً فلسفی از مشارکت موجب شده است که مفهوم مشارکت تبدیل به یک مفهوم چند وجهی شود و در طی زمان با معنای متفاوتی هویدا شود (ازکیا و غفاری؛ ۱۳۸۰: ۱۸۳).

روش تحقیق

این تحقیق توصیفی - تبیینی به روش پیمایش انجام شده است، ابتدا مطالعات کتابخانه‌ای در زمینه موضوع صورت گرفته تا اطلاعات لازم جمع‌آوری شود سپس با استفاده از پرسشنامه تهیه شده از سوی محقق که مورد تأیید اساتید بوده داده‌های لازم جمع‌آوری شده است. مسئله‌ای که محقق بعد از تدوین پرسشنامه با آن روبه روست، اعتبار پرسشنامه است. از آن جا که اعتبار، امری کیفی است اولاً برای رسیدن به اعتبار سازه از تحقیقات انجام شده مشابه و پایه‌های نظری استفاده شد و ثانیاً در رابطه با موضوع تحقیق، همه سؤالاتی که به ذهن می‌رسید و همه آن چه از طریق مطالعات نظری به دست آمد، در مخزنی از گویه‌ها گرد آمدند. آنگاه در جریان آزمون مقدماتی و با توجه به بومی‌سازی سؤالات و نیز همبستگی تعدادی از سؤالات، نمونه‌ای از گویه‌ها که معرف کل گویه‌های قابل طرح بود، در پرسشنامه نهایی گرد آمد تا اعتبار نمونه‌ای به دست آید. ثالثاً برای اعتبار صوری، سؤالات طراحی شده توسط افراد متخصص مورد بررسی قرار گرفت و پرسشنامه نهایی، پس از حذف و اصلاح پاره‌ای از عبارات مبهم و نامأنوس تهیه شد. برای سنجش میزان قابلیت اعتماد پرسشنامه مقدار آلفای کرونباخ

محاسبه گردید، با توجه به نتایج بدست آمده آلفا کل برابر با ۰/۸۱ بوده که نشان دهنده ان است که همبستگی بین سوالات پرسشنامه بالا بوده و این پرسشنامه موضوع مورد بررسی ما را به دقت مورد سنجش قرار می دهد.

جامعه آماری این تحقیق کلیه افراد ساکن شهر سمنان با ۱۸۲۲۶۰ نفر (طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ سازمان آمار ایران) می باشد. تعداد افراد نمونه مورد بررسی تحقیق که با استفاده از فرمول کوکران بدست آمده برابر با ۳۶۰ می باشد. متغیر مستقل این تحقیق سرمایه اجتماعی (عضویت در انجمن ها، اعتماد، مسئولیت پذیری، مشارکت، ارزش ها) و متغیر وابسته امنیت اجتماعی خانواده در ابعاد (اخلاقی، عاطفی) می باشد.

کلیه متغیرها با استفاده از طیف لیکرت و در سطح سنجش تربیتی مورد آزمون قرار گرفته است. از آنجایی که برای هر متغیر با استفاده از چند پرسش مورد بررسی قرار گرفته در نهایت سطوح سنجش متغیرها از تربیتی به فاصله‌ای تبدیل شده که با توجه به سطوح سنجش متغیرها از آزمون های همبستگی پیرسون، مقایسه میانگین‌ها و آزمون t برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه ما با ۲ دسته داده های توصیفی و استنباطی مواجه هستیم. کل نمونه آماری تحقیق ۵۴/۸ درصد زن و ۴۵/۲ درصد مرد می باشد که در رده های سنی ۱۵ تا ۵۰ سال قرار گرفته‌اند.

از این تعداد ۴۰/۳ درصد متأهل، ۵۹/۷ درصد مجرد بوده اند. ۵/۷ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۵۰/۱ درصد دیپلم، ۱۲/۹ درصد فوق دیپلم، ۳۱/۳ درصد لیسانس و بالاتر بوده اند.

همچنین ۱۴/۸ درصد کارمند دولتی، ۱۱/۱ درصد کارمند بخش خصوصی، ۷/۵ درصد کار آزاد، ۵/۷ درصد خانه دار، ۲۸/۱ درصد دانشجو و محصل و ۱۲/۸ درصد بیکار و ۲۰ درصد دیگر شامل مشاغل (نظامی، طلبه، پزشکی و ...) بوده اند.

برای درک رضایت افراد از وضعیت امنیت اجتماعی خانواده با استفاده از آزمون مقایسه میانگین‌ها و کای اسکور مورد سنجش قرار گرفته است. این شاخص تبیین کننده وضع موجود خانواده ها می باشد. یافته‌ها نشان دهنده آن است که جامعه نمونه از سطح امنیت بالایی برخوردار است، میانگین پاسخ ها برابر با ۴۷/۶۲ در مقایسه با (Test Value= 37) با (sig = 000/0) در سطح ۹۵

درصد اطمینان مورد تایید می‌باشد.

جدول شماره ۱ - ارزیابی نگرش پاسخگویان در مورد امنیت اجتماعی خانواده

نتیجه آزمون	سطح معنی داری	مقدار کای اسکوئر	Test value	تعداد جامعه نمونه	میانگین پاسخ ها	وضعیت امنیت اجتماعی
تایید آزمون	۰/۰۰۰	۸۷/۱	۳۷	۳۵۱	۴۷/۶۲	

جدول شماره ۲ - ارزیابی نگرش جامعه نمونه از وضعیت امنیت اجتماعی خانواده

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	متغیر
۳.۷	۳.۷	۱۳	خیلی کم
۲۵.۹	۲۲.۲	۷۸	کم
۴۰.۷	۱۴.۸	۵۲	متوسط
۷۰.۴	۲۹.۸	۱۰۲	زیاد
۱۰۰.۰	۳۱.۶	۱۰۶	خیلی زیاد
	۱۰۰.۰	۳۵۱	کل

با توجه به نتایج جدول شماره ۲ بدست آمده ۶۱/۴ درصد پاسخگویان امنیت اجتماعی خانواده را در حد بالا و خیلی بالا دانسته، ۱۴/۹ درصد متوسط و ۲۳/۷ درصد پایین و خیلی پایین دانسته اند. با توجه به نتایج بیشتر پاسخگویان وضعیت امنیت اجتماعی در خانواده را در حد بالا و خیلی بالا دانسته- اند. این امر بیانگر آن است که افراد جامعه نمونه از وضعیت امنیتی خانواده خود رضایت بالایی داشته- اند.

جدول شماره ۳ - ارزیابی نگرش پاسخگویان در مورد سرمایه اجتماعی خانواده

نتیجه آزمون	معنی سطح داری	Test value	جامعه	تعداد نمونه	میانگین پاسخ‌ها	وضعیت سرمایه اجتماعی
تایید آزمون	۰/۰۰۰	۱۳/۵		۳۴۰	۱۴/۷	

برای بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی خانواده‌های مورد بررسی از متغیرهای عضویت در انجمن‌ها، مشارکت در کارها، اعتماد اجتماعی، مسدولیت پذیری، پذیرش هنجارها مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان دهنده آن است که مسدولیت‌پذیری با میانگین ۳۷/۴ درصد و اعتماد اجتماعی با میانگین ۳۲/۷۷ درصد از شاخص‌هایی که بیشترین تأثیر را داشته‌اند. نتایج تحقیق نشان دهنده آن است که جامعه نمونه از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار است که این امر با میانگین ۱۴/۷ در مقایسه با (Test value = 13/5) با (sig = 0/000) و سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید می‌باشد.

اعتماد اجتماعی و مسدولیت‌پذیری از مهمترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی محسوب می‌شوند بر طبق نتایج بدست آمده ۵۱/۸ درصد پاسخگویان اعتماد اجتماعی در خانواده را زیاد و خیلی زیاد دانسته ۵۰ درصد پذیرش هنجارها و ارزش‌ها را زیاد و خیلی زیاد و ۴۸/۱ درصد پاسخگویان مسدولیت‌پذیری اعضای خانواده را زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند با توجه به میانگین بدست آمده نیز می‌توان بیان داشت که مسدولیت‌پذیری با میانگین ۳۷/۴ و اعتماد اجتماعی با میانگین ۳۲/۷ بیش از شاخص‌های دیگر مورد بررسی در سرمایه اجتماعی دارای اهمیت بوده است. از طرفی هم ۷۷/۷ درصد افراد، عضویت در انجمن‌ها را کم و خیلی کم بیان نموده‌اند، این امر بیانگر آن است که عضویت در انجمن‌ها برای خانواده‌های مورد بررسی از اهمیت پایینی برخوردار است. بالا بودن اعتماد اجتماعی در بین اعضای خانواده، پذیرش بالایی مسدولیت‌ها از سوی اعضا و پذیرش بالای هنجارهای موجود در جامعه سبب شده که اعضای خانواده از سرمایه اجتماعی بالا برخوردار بوده و از محیط زندگی خود رضایت بالایی داشته باشند که این امر با توجه به داده‌های بدست آمده نیز اثبات شده است. هرچه هنجارهای موجود در جامعه بیشتر مورد پذیرش قرار گیرد و افراد به یکدیگر اعتماد داشته باشند تنش و درگیری بین اعضا کاهش یافته و محیط خانه محیط امنی برای اعضا می‌باشد، بنابراین می‌توان بیان داشت که هرچه اهمیت هر یک از شاخص‌های سرمایه اجتماعی در خانواده بالاتر باشد از محیط خانوادگی امن تری برخوردار خواهیم بود.

جدول شماره ۴ - ارزیابی پاسخگویان از شاخص های سرمایه اجتماعی خانواده

سطح معنی داری	کای اسکوئر	میانگین	کل درصد	درصد فراوانی ها			
				کم و خیلی کم	متوسط	زیاد و خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۲۱۹/۵	۲۲/۵	۱۰۰	۷۷/۷	۷/۴	۱۴/۸	عضویت در انجمن ها
۰/۰۰۰	۷۵/۱۱	۲۸/۸	۱۰۰	۳۳/۳	۳۷/۰	۲۹/۶	مشارکت
۰/۰۰۰	۶۰/۶	۳۷/۴	۱۰۰	۲۲/۲	۲۹/۶	۴۸/۱	مسئولیت پذیری
۰/۰۰۰	۶۵/۴۸	۳۲/۷	۱۰۰	۲۵/۹	۲۲/۲	۵۱/۸	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۰	۱۲۲/۰	۲۵/۸	۱۰۰	۴۶/۱	۳/۸	۵۰/۰	هنجارها

برای درک بهتر تاثیر متغیر مستقل بر وابسته به بررسی تاثیر تک تک متغیرهای وابسته بر متغیر مستقل خواهیم پرداخت. با توجه به نتایج بدست آمده در جدول شماره ۵ مشاهده شده که متغیر وابسته تحت تاثیر ۵ متغیر مستقل بوده است. با توجه به نتایج بدست آمده مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها برابر با ۰/۷۱ درصد بوده که نشان دهنده آن است که بین متغیرهای مستقل و وابسته همبستگی نسبتاً قوی وجود داشته است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده (R2 adj) برابر با ۰/۵۱۰ که نشان دهنده آن است که ۵۱ درصد از کل تغییرات امنیت اجتماعی در خانواده با توجه به متغیر سرمایه اجتماعی بوده است. با توجه به نتایج بدست آمده مجموع متغیرهای مستقل نیمی از واریانس امنیت اجتماعی در خانواده را پیش بینی می کنند. این امر با سطح معنی داری (sig = ۰/۰۰۰) و ۹۵ درصد اطمینان قابل بررسی بوده است.

جدول شماره ۵ - تحلیل رگرسیون متغیر مستقل بر وابسته

Sig.F Change	Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
۰/۰۰۰	۰/۸۴۶	۰/۵۱۰	۰/۵۱۷	۰/۷۱۹	۱

برای بررسی تاثیر چندین متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته از آزمون رگرسیون استفاده شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در جدول شماره ۶ می توان بیان داشت که رابطه بین هر یک از متغیرهای سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی در خانواده مثبت و مستقیم بوده است و با $(sig = 0/000)$ نیز قابل اثبات است. بر این اساس متغیر مسئولیت پذیری با بتای ۵۸ درصد بیش از سایر متغیرها بر امنیت اجتماعی تاثیر داشته است و متغیر عضویت در انجمن ها با بتای ۰/۱۵ کمترین تاثیر را بر امنیت اجتماعی داشته است.

جدول شماره ۶ - تحلیل رگرسیون چند متغیره ابعاد سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی

Sig.	t	Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۳/۸۴	۰/۰۱۵	۰/۰۳۹	۰/۱۴۹	عضویت در انجمن
۰/۰۰۰	۱/۷۸	۰/۰۹۲	۰/۰۵۵	۰/۰۹۷	مشارکت
۰/۰۰۰	۱۰/۷۸	۰/۵۸۴	۰/۰۵۳	۰/۵۷	مسئولیت پذیری
۰/۰۰۰	۰/۳۳	۰/۰۱۶	۰/۰۴۵	۰/۰۱۵	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۰	۳/۳۲	۰/۱۴	۰/۰۳۷	۰/۱۲۳	هنجارها

برای بررسی رابطه بین متغیر وابسته و مستقل از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است نتایج تحقیق نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل و وابسته رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد همان گونه که در جدول شماره ۷ مشاهده می شود که بین هر یک از متغیرهای سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی در خانواده رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد که این امر با $(sig = 0/000)$ و سطح معنی داری ۹۵ درصد مورد تایید می باشد. از آنجایی که پذیرش مسئولیت ها در خانواده از سوی هر یک از اعضا و اعتماد اجتماعی بالای در بین اعضای خانواده سبب می شود که مسائل خانوادگی بهتر حل شود، افراد رضایت بیشتری از بودن در خانواده داشته که این امر با توجه به ضریب همبستگی مشاهده شده در جدول نیز مورد تایید می باشد، شدت همبستگی بین متغیر مسئولیت پذیری و امنیت اجتماعی با ۰/۶۴ درصد و اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی با ۰/۳۸ درصد بیش از سایرین می باشد. در مجموع بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد که این امر با

(sig = 0/000) و سطح اطمینان ۹۵ درصد قابل بررسی می‌باشد. شدت همبستگی بین ۲ متغیر ۰/۵۵ درصد بوده که نشان دهنده رابطه قوی بین ۲ متغیر می‌باشد. بر این اساس هر چه سرمایه اجتماعی خانواده‌ها بالاتر باشد امنیت اجتماعی خانواده نیز بالاتر می‌رود.

جدول شماره ۷ - بررسی رابطه بین امنیت اجتماعی و شاخص‌های سرمایه اجتماعی

متغیر	عضویت در انجمن‌ها	مشارکت مدنی	مسئولیت‌پذیری	اعتماد اجتماعی	پذیرش هنجاری‌ها	سرمایه اجتماعی
ضریب همبستگی	۰/۲۳	۰/۳۰	۰/۶۴	۰/۳۸	۰/۳۲	۰/۵۵
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
تعداد مشاهدات	۳۶۶	۳۶۶	۳۶۶	۳۶۶	۳۶۶	۳۶۶

نتیجه‌گیری

امنیت از جمله مسائل اساسی جوامع و عامل رشد و توسعه محسوب می‌شود مسائل امنیتی در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گرفته یکی از این ابعاد امنیت اجتماعی خانواده می‌باشد. خانواده از نهادهای اساسی هر جامعه بوده و نقش مهمی را در رشد و تعالی افراد و جوامع بر عهده دارد لذا توجه به مسئله امنیت خانواده از اهمیت بالایی برخوردار بوده است. یکی از اصلی‌ترین مولفه‌هایی که امروزه که نقش موثری در افزایش امنیت اجتماعی خانواده دارد، سرمایه اجتماعی می‌باشد. سرمایه اجتماعی از طریق معنادار ساختن زندگی اجتماعی برای فرد و ممانعت از گرفتار شدن وی در دامن ناهنجاری‌ها، آسیب‌ها، جرم و جنایت، اعتیاد و خودکشی به مثابه مظاهر مختلف ناامنی اجتماعی نقش مهمی بر عهده دارد. سرمایه اجتماعی از طریق ایجاد کنترل غیر اقتدارآمیز در حیطه اعتماد، ارزش‌ها، شبکه‌های اجتماعی و مشارکت افراد در حوزه‌های مختلف فعالیت اجتماعی در جامعه به نوعی افراد را درگیر مسائل جامعه نموده و از طریق جامعه‌پذیر ساختن وی از مجرای احترام به عرف به نوعی نظارت و کنترل بر بسیاری از امور جامعه را فراهم نموده و از این طریق بسیاری از مسائل و مشکلات موجود در جامعه را کاهش می‌دهد. برای بررسی دقیق‌تر موضوع از نظریات بری بوزان و مولار و نظریه سرمایه اجتماعی کلمن و پاتنام در زمینه بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و تاثیر آن روی امنیت اجتماعی در خانواده استفاده شده است. یافته‌ها بیانگر آن است که شاخص‌های سرمایه اجتماعی مثل (مشارکت،

اعتماد، مسئولیت‌پذیری، هنجارها) از دید جامعه نمونه مثبت ارزیابی شده و افراد از وضعیت امنیتی خانواده‌ها رضایت بالایی داشته‌اند. با توجه به نتایج بدست‌آمده مسئولیت‌پذیری اعضای خانواده بیشترین تاثیر را در برقراری امنیت در خانواده داشته و عضویت اعضا در انجمن‌های مختلف کمترین تاثیر را داشته است.

با توجه به تایید بدست آمده بین همه شاخص‌های سرمایه اجتماعی (عضویت در انجمن، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، هنجارها و اعتماد اجتماعی) رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد، بر این اساس با افزایش هر یک از ابعاد سرمایه اجتماعی میزان امنیت اجتماعی نیز در خانواده‌ها افزایش خواهد یافت. از دید افراد جامعه مورد بررسی آنچه که باعث کاهش امنیت در خانواده‌ها شده مشغله کاری هر یک از اعضا در بیرون از خانه بوده که باعث می‌شود اعضا وقت کمتری را به مسائل و مشکلات خانوادگی اختصاص داده و بر این اساس به نوعی حس مسئولیت‌پذیری افراد در انجام امور خانواده کاهش یافته و این امر سبب بروز مسائل و مشکلات در خانواده‌ها خواهد شد.

در نهایت می‌توان گفت، محیط نامطلوب خانواده در گرایش افراد به ارتکاب جرایم موثر است که می‌توان با افزایش انسجام اجتماعی، احساس امنیت نیز افزایش یابد. از این رو نهادهای آموزشی مثل مدارس و دانشگاه‌ها با آموزش و ترویج زمینه‌های ارتقای انسجام در بین خانواده‌ها و افراد جامعه، صدا و سیما با تولید و پخش برنامه‌های مختلف روانشناسانه در جهت تبیین برنامه زندگی برای خانواده‌ها، نقش موثری در بالا بردن احساس امنیت خانواده‌ها و جامعه داشته باشند.

منابع

- اکبری، امین (۱۳۸۳): نقش سرمایه‌ی اجتماعی در مشارکت: بررسی تاثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر مشارکت سیاسی، اجتماعی (مطالعه موردی روستای فارسنج از توابع سقز) دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران
- تقی‌لو، فرامرز (۱۳۸۵) بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم، شماره دوم، مسلسل ۳۲
- ستوده، هدایت‌الله؛ (۱۳۸۵): آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)، تهران، انتشارات آوای نور، چاپ هفدهم.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۲). روشهای تحقیق در علوم رفتاری، تهران:

بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد امنیت اجتماعی خانواده (مورد مطالعه شهر سمنان) — ۸۳
انتشارت آگاه.

- علیوردی نیا، اکبر (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی و خانواده، پژوهش زنان، دوره ۶، شماره ۲
- کامران، حسن و نظر لو؛ سمیه (۱۳۸۹) بررسی عوامل اجتماعی اقتصادی موثر بر احساس امنیت و آرامش زنان دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه تهران، فصلنامه پژوهش اجتماعی، شماره ۳
- کریمی، عبدالعظیم، آسیب شناسی تربیت اجتماعی، تهران، انتشارات عابد، چاپ چهارم، بهار ۱۳۸۷.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۷). جامعه شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.
- نبوی، عبدالحسین (۱۳۸۹) بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی موثر بر احساس امنیت اجتماعی، مجله جامعه شناسی کاربردی، پیاپی ۴۰ شماره ۴
- نصری، قدیر (۱۳۷۸) معنا و ارکان جامعه شناسی امنیت، از جزوه مفهوم شناسی امنیت (شرحی بر تهدیدات)، موسسه مطالعات راهبردی.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲) درآمدی بر امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۱۹. ص ۵۷
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۹) درآمدی بر امنیت، مجله مطالعات راهبردی، سال ششم
- Australian Institute of Family Studies", Working Paper No. 21 Sited in: www.aifs.org.au. Behavior", Social Forces, 84, 1435-1453.
- Coleman, J.S,(1990), Foundations of Social Theory. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Li, Y.; Andrew, Picks A.; Savage, M. (2003) "Conceptualizing and Measuring Social Capital: A New Approach", Centre for Census and Survey Research (CCSR), Department of Sociology Manchester University, Paper for BHPS.
- Putnam, R.D,(2000), Bowling Alone: The Collapse and Revival of

American Community. Simon & Schuster, New York

- Steworte, w. etal(1971) introduction to sociology, new York

- Stone W. (2001) Measuring social capital. Australian Institute of Family Studies . No. 24

- Winter, Ian (2000)"Towards a Theorized Understanding of Family Life and Social Capital

- Woolcock, Michael, (2001), the place of social capital in understanding social and economic outcome: Canadian journal of policy researches.

- Wright, Darlene R.; Fitzpatrick, Kevin M. (2006)" Social Capital and Adolescent Violen

